

Кобринець О. С.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
<https://orcid.org/0000-0002-0704-3682>

ТУРЕЦЬКІ ПАРЕМІЇ З КОМПОНЕНТОМ-ГАСТРОНІМОМ «МОЛОКО»

Анотація. Молоко є одним із головних продуктів першої необхідності для людства і життя взагалі. У статті проаналізовано більше 30 турецьких приказок, прислів'їв та фразеологізмів з компонентом-гастрономією «молоко». До тринадцяти з них вдалося підібрати повні та неповні лексичні аналоги в українській і французькій мовах. Змістових відповідників набагато більше. До частини турецьких паремій не вдалося знайти навіть віддалених еквівалентів. Це пояснюється особливостями та розбіжностями менталітету і культур, які проявляються у трьох генетично неспоріднених мовах.

Проаналізовані приклади народної творчості продемонстрували різну граматичну і лексичну реалізацію близьких або ідентичних за змістом висловів. Як правило, у турецькій мові прислів'я та приказки – це повні і неповні розповідні стверджувальні речення. Щодо стилістичних та синтаксичних прийомів зустрічаємо зооморфну метафору, іносказання, іронію, антитезу та риму.

Образ молока у фразеології має багатогранну символіку. Він поєднує в собі як позитивні конотації, так і іноді іронічні чи негативні. Було визначено спільні та відмінні риси у сприйнятті цього образу у трьох мовах. Образ молока, як правило, здебільше пов'язується із чистотою, невинністю, материнством, життєвою силою та моральністю. Турецька культура глибше демонструє сакральне і філософське розуміння молока як божественного дару, етичності, моралі і міри совісності, тоді як українська та французька частіше роблять акцент на рисах характеру та людських емоціях – доброті, лагідності, наївності чи провині. Порівняльний аналіз виявив, що паремії з гастрономічним компонентом «молоко» є відображенням ціннісних орієнтирів і культурного світогляду кожного народу.

Можемо констатувати, що багато приказок та прислів'їв через звичайні побутові образи транслиують глибину народної мудрості, філософії, гостроту думок, життєву науку і передають досвід від попереднього покоління наступному.

Ключові слова: усна народна творчість, паремії, турецька мова, українська мова, французька мова, міжкультурна комунікація, гастрономічна тематика, компонент-гастрономію «молоко».

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Ніщо не характеризує етнос так, як його кухня. Гастрономія відображає культуру народу та дає про нього первинне уявлення. Саме національна кухня багато у чому визначає ставлення до народу, його цінностей та традицій. Тим паче цікаво спостерігати, як національні гастрономічні традиції та кулінарні вподобання реалізуються крізь призму фольклору та несуть відбитки історії та характеризують ментальність і культурні особливості

етносу. В своїх попередніх дослідженнях ми неодноразово зверталися до аналізу гастрономії у народній творчості, зокрема паремійному фонді [1; 2; 3; 4; 5]. Ми аналізували турецькі приказки та прислів'я з національно маркованими гастрономічними кодами «кава», «східні солодоші» [2, с. 382–388], «айран» [3, с. 215–220], «йогурт» [4, с. 194–200].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Наше дослідження поєднує у собі декілька наукових напрямків, оскільки знаходиться на стику різних розділів мовознавства. Науково-теоретичні засади та загальні положення про фразеологію і стилістичний план фразеологічних одиниць викладено у працях вітчизняних вчених: О. О. Потебні, Л. Б. Авксентьєва, Б. Д. Антоненко-Давидович, Ф. С. Арват, Н. Н. Арват, Д. Х. Баранника, І. К. Білодіда, Л. А. Булаховського, П. Г. Житецького, М. А. Жовтобрюха, Р. П. Зорівчак, Г. П. Іжакевич, Ж. В. Колоїз, В. М. Северинюка, П. П. Плюща, Ю. В. Шевельова, Л. А. Юрчук.

Формулювання мети статті. Проаналізувати зміст турецьких паремій з гастрономічним компонентом «молоко», підібрати за можливості відповідні аналоги в українській і французькій мовах та розкрити символіку лексеми «молоко». Дослідити лексико-семантичні, синтаксичні і граматичні особливості та художні засоби з позицій лінгвістичного та літературного аналізу та виявити особливості національно-культурної семантики у турецькій мові крізь призму народної творчості.

Об'єкт дослідження – прислів'я та приказки (паремії) з компонентом-гастрономією «молоко» як носії національно-культурної семантики.

При аналізі матеріалу використовувалися наступні методи: метод суцільного відбору паремій як досліджуваного матеріалу; метод лінгвістичного опису для систематизації та класифікації матеріалу; аналіз словникових тлумачень для опису значення паремій і фразеологізмів; семантичний і лексикографічний.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Молоко та молочні продукти посідають особливе місце у харчуванні людини і мають вітальну цінність, підтримуючи життєдіяльність з перших хвилин життя. У різних культурах молоко постає знаком добробуту та щедрості природи. В міфології молоко здавна вважається їжею богів, еліксиром життя, символом відродження, доброти, турботи, співчуття, достатку й родючості. Його образ поєднує природну чистоту з духовною благодаттю, адже воно уособлює життєдайну силу, що підтримує існування всього живого.

У численних міфах і легендах воно є складовою образу «молочного достатку». У Біблії «земля обітована» описується як край, «де тече молоко і мед», тобто край благословення, плодючості та миру. Цей образ знайшов своє відображення і в європейських мовах: українське «*текти молоком і медом*», англійське “*milk and honey*” говорять про розкіш і достаток, а українське «збирати вершки / сметанку (на молоці)» і німецьке “*die Milch abrahmen*” (досл. *знімати вершки*) означають отримувати найкраще з можливого, першим користуватися чийось здобутками.

У християнській традиції молоко має сакральне значення. На іконах Богородиця, яка годує Немовля, уособлює ідею Спасіння, де молоко виступає знаком священної благодаті та передвістям жертвовної любові Христа. Воно символізує не лише фізичне життя, а й духовне живлення, яким насичується людська душа.

Роздивимося декілька паремій зі словом *молоко* у турецькій мові та спробуємо підібрати відповідні аналоги у французькій та українській мовах.

Sütle giren huy canla çıkar. (досл. *Те, що потрапляє в молоко, виходить з життям*). Мається на увазі, що звички та настанови, набуті в дитинстві, тривають до самої смерті. Звичка, засвоєна змалку, зникає лише коли людина назавжди залишає цей світ. Молоко тут символізує дитинство, виховання і невід’ємні риси характеру людини. Українські аналоги: **Що в дитинстві вбито, те й у старості сидить. / Горбатого могила виправить. / Хто кривим уродився, рівним не вмере. / Яке в коліску, таке й в могилу. / Яким є, таким і в яму. / Лиха звичка не минається. / Скільки вовка не годуй, а він все у ліс дивиться.** Французький аналог: **Chassez le naturel, il revient au galop.** (досл. *Прогоніть те, що приматанне, воно повернеться галопом*). Як бачимо, усі ці аналоги змістові, лексема *молоко* в них відсутня.

Ademoğlu çığ süt emmiştir. (досл. *Сини Адама були напоєні сири́м молоком*). = **İnsanoğlu çığ süt emmiş.** (досл. *Людство просякнuto (насичено) сири́м молоком*). Молоко тут символізує людське походження – чисте, але не безгрішне. Вживається у значенні, що людська природа не досконала. Іноді навіть не знаєш, чого можна очікувати від рідної та близької людини, з якою прожив усе життя. Адже люди за своєю сутністю є дуже мінливими істотами. Людська природа припускає варіативність залежно від обставин, подій, оточення, часу, настрою. Оманливо очікувати однакової чесності та порядності від усіх. Деякі референти пов’язали трактування цього прислів’я з поняттям невдячності, коли людина поводить негідно і через власні комплекси і задріст вчиняє зле тому, хто зробив добро їй самій чи іншим. Невдячність (відповідь злом на доброту) завжди була незмінною рисою людей. Змістові аналоги українською: **Тонув – сокиру обіцяв, а витягли – топорища шкода. / В очі любить, а за очі губить. / Слова ласкаві, а думки лукаві.** Та більш віддалені: **Не роби добра, не отримаш зла. / Робиш добро – не кайся, робиш зло – зла й сподівайся. / Людська душа – темний ліс.** Французький: **L’homme est imparfait, sujet à l’erreur.** (досл. *Людина недосконала, піддається помилкам*). Рима спостерігається тільки в українських варіантах (*любить – губить, ласкаві – лукаві, добра – зла, кайся – сподівайся*). Знаходимо метафоричне порівняння душі з темним лісом.

Siyah inekten beyaz süt sağılır. (досл. *Біле молоко походить від чорної корови*). Трактування: Неправильно судити людей за

їхньою зовнішністю. Цінність людини визначається не її вродженою красою, а сутністю та внутрішнім наповненням: характером, моралью, ставленням до оточуючих, повагою, любов’ю, знаннями, навичками, поведінкою тощо. Знаходимо два повних українських аналоги: **І чорна корова біле молоко дає. / Чим чорна корова, а молоко у неї біле.** Віддалені за змістом українські прислів’я: **Не суди за зовнішністю. / Не все те золото, що блищить.** Французькі аналоги: **Noire géline pond blanc œuf.** (досл. *Чорна курка несе біле яйце*). / **Même la poule noire pond des œufs blancs.** (досл. *Навіть чорна курка несе білі яйця*). / **Les apparences sont trompeuses.** (досл. *Зовнішність оманлива*). Як бачимо з французьких аналогів лексема *молоко* транслюється через білий колір курячих яєць. Усі ці прислів’я об’єднують один мотив: незважаючи на зовнішній вигляд, справжня сутність залишається недоторканою, чистою. І підкреслюється, що неможна судити тільки за зовнішністю. В усіх трьох мовах спостерігаємо зооморфну метафору – людина порівнюється з твариною або птахом (корова, курка).

Kuşa süt nasip olsaydı anasından olurdu. (досл. *Якби птах мав можливість отримувати молоко, воно б прийшло від матері*). Тлумачиться у трьох значеннях: 1. Живі істоти не можуть мати ті навички і можливості, якими від народження їх не наділила природа. Наприклад, риба створена для життя у воді і вона, навіть якщо б захотіла, не могла б повзати по деревах. 2. Якщо людина у своєму близькому оточенні не отримала підтримки та допомоги, то вона не отримає цього і від інших, більш далеких чи незнайомих людей. Тому що вона не знає і ніколи не відчувала, як це відбувається. 3. Найбільше добро походить від рідного дому, від близьких, з власного коріння.

Змістові українські аналоги: **Добро від рідного двору йде. / Своя сорочка ближча до тіла. / Хто тебе породив, той і підтримає. / Свій до свого по своє.** Французький варіант: **On n’est jamais mieux servi que par soi-même.** (досл. *Ніхто не зробить краще за тебе самого*). в більш широкому сенсі можна трактувати, як те, що допомога, як правило, приходить від близьких людей, а не від чужих.

Ay bozmaz, süt kokmaz; kokarsa ayran kokar, çünkü ash süttür. (досл. *Місяць не псується, а молоко не має запаху; якщо воно й пахне – то пахне айраном (сироваткою, пахтою), адже його сутність походить від молока*). Трактування прислів’я дуже філософське. Воно про незмінність істинної сутності речей. Наприклад, місяць на небі може здаватися різним у різні пори року – його можуть приховувати хмари або тінь Землі, надаючи вигляду півмісяця, але насправді, його форма не змінюється. Так само відбувається і з молоком: воно чисте за своєю природою. А якщо айран вже набуває запах, то це не вада молока, а природний наслідок його перетворення. Мається на увазі, що те, що має справжню цінність, залишається незмінним і недоторканим у своїй природі. Так само й у житті: якщо виникає проблема, то іноді треба шукати не в початковому джерелі, а вже в тому, що з ним зробили, можливо, навмисно зіпсували. Українські схожі за змістом прислів’я: **Чисте джерело не замулиться, хоч би й каламуть навколо. / Сонце не винне, що його хмари закривають. / Де корінь добрий, там і плід здоровий. / Добре зерно і в бур’яні зійде.** Влучні французькі аналоги: **Ce n’est pas la source qui est mauvaise, mais le chemin qu’elle prend.** (досл. *Поганою буває не криниця, а шлях, яким тече вода*). / **La vérité finit toujours par se montrer.** (досл. *Правда зрештою завжди виходить на світло*). / **La lune reste**

la même, même quand les nuages la cachent. (досл. *Місяць залишається тим самим, навіть коли його приховують хмари.*)

Çobanın gönlü olursa, tekededen süt çıkarır. = Çobanın gönlü olunca, tekededen süt sağlar. (досл. *Якщо пастух забажає, він і з козла молока надійть.*). Вислів про силу волі й працьовитість. У молоці криється символ життя та результату зусиль. Вживається у значенні «зробити неможливе»: людина, від якої очікують виконання справи, при завязаному бажанні і наполегливості, завжди знайде рішення для, здавалося б, неможливих завдань. Французька та українська мови демонструють лише змістові аналоги, в яких компонент *молоко* відсутній: **Хто хоче – той зможе. / Було б бажання – усе вдасться.** Французькі еквіваленти: **Quand on veut, on peut.** (досл. *Коли хочеш, можеш.*) / **À cœur vaillant rien d'impossible.** (досл. *Для відважного серця немає нічого неможливого.*) Знаходимо ще історичний вислів, що приписується Наполеону: **Impossible n'est pas français.** (досл. *Для французів не існує неможливого.*)

İnek gibi süt vermeyen, öküz gibi kutan sürer. (досл. *Хто не дає молока, як корова, той паще як віл.*). Вживається у значенні: Хто не приносить користі, працює у важких умовах. Тобто людина, яка не може бути продуктивною на кваліфікованій роботі, що вимагає інтелекту, таланту та освіти, змушена працювати на складніших та вимогливіших роботах, зазвичай фізичних. Український майже ідентичний еквівалент (*віл* замінено на *кінь*): **Коли кінь, то вези, коли корова – давай молока.** Французький варіант: **Qui ne sert à rien, peine doublement.** (досл. *Хто не на що не здатний, працює у два рази важче.*)

Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleterek yer. (досл. *Той, що обпікся на молоці, їсть йогурт, дмухаючи на нього.*). Вислів про обережність після помилки – образ, спільний для багатьох культур. Існує ідентична за змістом приказка, у якій «йогурт» змінено на «айран», та відповідно дієслово «їсти» на «пити»: **Sütten ağzı yanan, ayranı üfleterek içer.** (досл. *Той, що обпікся на молоці, п'є айран, дмухаючи на нього.*). Тлумачення: Людина, яка постраждала внаслідок певних подій або неприємного інциденту, надалі в подібній ситуації буде вести себе пильно та діяти обачно. Тобто людина засвоїла урок і стає обережною.

В українській мові є декілька варіантів практично повних аналогів цієї паремії, з однією відмінністю – «йогурт/айран» замінено на «холодну воду» або «сироватку»: **Як спарися на молоці, то й на сироватку дмухатимеш. / Обпікшись на молоці, хукатимеш і на воду. / Опечешся на молоці, то й холодну воду студитимеш.** В деяких схожих аналогах замість «молока» знаходимо «окріп»: **Хто обпікся на окропі, той і на холодну воду дмухне. / Хто на окропі спарився, той і на холодну воду дмухає.** Або лексичну пару каша – маслянка: **Хто кашею обпікся – на маслянку дмухає.** В цьому самому сенсі вживаються і дві наступні приказки: **Налякав міх, то й торби страшно. / Раз обпечешся – другий остережешся.**

У французькій мові знаходимо приказку з тим самим змістом, але лексична реалізація якої відрізняється від турецьких та українських приказок: «**Chat échaudé craint l'eau.**» (досл. *Кішка, яка опшарилася, боїться води.*) Лексему «людина» змінено на «кішка». Це приклад зооморфної метафори. Цей стилістичний троп спостерігається і в деяких схожих за змістом, але далеких за лексичною тотожністю, українських приказках: **Битому собаці кня не показуй. / Лякана ворона куца боїться. / Полоханий зацьп пенька боїться.** [4, с. 194–200].

Tekeden süt sağmak. (букв. *Доїти козла.*) означає марно старатися, докладати марних зусиль, безглуздо працювати. Знаходимо повні та часткові українські аналоги: **Як з козла молока. / Від козла ні шерсті, ні молока. / Як від бика молока. / Скільки з биком не битися, молока від нього не добитися. / Як з цапа молока. / Як з цапа вовни. / Як з чорта смальцю. / Витиснути воду з каменю.** Французькі варіанти: **Utile qu'un taureau à la traite.** (досл. *Корисний, як бик, якого доять.*) / **Il n'y a rien à tirer de lui.** (розм., досл. *З нього нічого дістати.*) / **Ça ne sert à rien.** (досл. *Ні на що не годний, не здатний.*). І в українській, і у французькій мовах знаходимо повні змістові аналоги турецької приказки. В українській мові відповідність реалізується через лексеми *козел, цап, бик, чорт* тоді як у французькій *бик* і *доїти*.

Acele eden sinek süte düşer. (досл. *Муха, що поспішає, впаде в молоко.*). Має два тлумачення. 1. Той, хто намагається зробити щось наспіх та передчасно, зазнає збитків. Всьому свій час і місце: щоб досягти успіху, потрібно терпляче чекати на слушний момент. 2. Часто наші бажання стають причиною наших втрат. Абсолютний аналог французькою: **La mouche va si souvent au lait qu'elle y demeure.** (досл. *Муха, яка часто літає до молока, там залишається.*). В цьому французькому прислів'ї використано образ молока як чогось спокусливого, солодкого, і водночас небезпечного для легковажного створіння – мухи. Паремія має моральне і застережне значення: якщо хтось занадто часто наражається на спокуску або ризик, то зрештою потрапить у біду, викриє себе. Надмірна цікавість або необережність можуть дорого коштувати. Українські змістові аналоги: **Не раз ходячи до криниці, можна й у воду впасти. / Хто з вогнем грається – той обпечеться. / Не грайся з вогнем! / Скільки мотузці не витися – кінець буде.** Французька мова демонструє практично сто відсотковий лексичний еквівалент турецькій мові. Українська мова дає декілька змістових аналогів, один з яких доволі близький за реалізацією: тільки *молоко* змінено на *воду*, а образ мухи – на безособову конструкцію.

Sütsüz koyun meleyen olur. (досл. *Вівця без молока буде біяти.*). Мається на увазі, що той, хто нічого не має, лише жаліється. Український майже ідентичний еквівалент: **Корова, що дуже реве, мало молока дає.** Французький відповідник: **Celui qui ne donne rien se plaint toujours.** (досл. *Той, хто нічого не дає, завжди скаржиться.*). Українській варіант майже ідентичний турецькому прислів'ю: *вівця* замінена *коровою*.

Sütlüyü sürüden çıkarmazlar. (досл. *Молочних корів зі стада не прибирають.*). Того, хто приносить користь, не виганяють. Українські схожі за змістом прислів'я: **Корова у дворі – харч на столі. / Корова у дворі і теплі – молоко на столі.** Французький віддалений аналог: **On garde celui qui est utile.** (досл. *Того, хто корисний, бережуть.*) Символ спільноти, де цінується користь та взаємопідтримка.

В українській та французькій мові знаходимо цікаві іронічні прислів'я, про жаль за недосяжним або за тим, що не цінувалося і було втраченим: **Та корова, завжди молочна, яку продали. / La vache de loin a assez de lait.** (досл. *У корови, що далеко, достатньо молока.*). Обидві паремії символізують оманливе, уявне щастя.

Dağ ovanın sütanasıdır. (досл. *Гора – молочна годувальниця рівнини.*). Мається на увазі, що природа – головне джерело життя і достатку. Природа постає як мати-годувальниця, що

живить усе живе. В українській і французькій мовах аналогів не виявлено.

Etiye sütlüye karışmamak. (досл. *Не змішувати м'ясо з молоком.*). Не втручатися не в свою справу, триматися осторонь. Молоко і м'ясо виступають як різні сфери життя; той, хто не «мішається», уникає конфліктів. Український фразеологізм: **Не змішувати грішне з праведним.**

Kuş sütüyle beslenmek. (досл. *Харчуватися пташиним молоком.*). Жити в розкоші, ні в чому не мати потреби. Вислів про ідеальні, але рідкісні умови життя – символ надміру, надлишку, небаченого достатку. І в українській, і у французькій мовах є повні відповідники: **Харчуватися пташиним молоком.** / **Être nourri de lait d'oiseau.**

Süt dökmüş kedi gibi (olmak). = **Süt dökmüş kediye dönmek.** (досл. *Поводитися (вертитися) як кіт, що розлив молоко.*) означає «мати винуватий вигляд, поводитися, як кіт, що зробив дурницю, нашкодив». У французькій мові є ще один вираз про пролите молоко: **Inutile de pleurer sur le lait renversé.** (досл. *Немає сенсу плакати над розлитим молоком.*) у значенні «що зроблено, то зроблено».

Молоко у фольклорі часто пов'язують із молодістю, свіжістю та тілесною досконалістю. Українські вирази **кров з молоком; наче скупаний в молоці** описують здорову і рум'яну людину, сповнену життєвої сили й природної краси. Такий образ стверджує ідеал гармонії між фізичним і духовним благополуччям. У турецькій і французькій мові немає подібних виразів.

Süt kardeşi – молочний брат / сестра, тобто дитина, яку годувала одна й та сама жінка. Український аналог: **молочний брат (сестра).** Французький: **un frère (une soeur) de lait.**

Süt çocuğu olmak. (досл. *Бути молочною дитиною.*) / **Süt kuzusu olmak.** (досл. *Бути молочним ягням; бідолашне ягнятко*) означає ніжну, лагідну, беззахисну, недосвідчену людину; маля, дуже юну безгрішну істоту. Українські аналоги: **зелене юнацтво; ще дитина; жовтороте пташеня.** У французькій мові знаходимо метафоричний вираз, де білий колір асоціюється з молоком: **le blanc bec** (досл. *білий дзьоб*).

Ağzı süt kokmak. (досл. *З рота ще пахне молоком.*) означає бути ще дуже молодим і недосвідченим. Українські близькі аналоги: **губи в молоці; ще молоко на губах не висохло.** Французькі влучні і майже ідентичні варіанти: **Sentir encore le lait de sa mère.** (досл. *Пахнути ще молоком своєї матері.*) / **Il a encore le lait sur les lèvres.** (досл. *У нього ще молоко на губах.*) / **Si on lui pressait le nez il en sortirait du lait.** (досл. *Якщо йому зажати ніс, то з нього витече молоко.*). Остання французька приказка дуже відома, вона датується 1638 роком і теж характеризує молодість та відсутність досвіду. Проте, в турецькій паремії **Anasından emdiği süt burnundan gelmek.** (досл. *Всмоктане материнське молоко витікає крізь ніс.*) навпаки йдеться про страждання від надмірних труднощів. Вживається у жаргівливому контексті: так старався, силвився, що аж молоко через ніс пішло, але так нічого і не вийшло.

Молоко – це також і символ чистоти: **süt gibi tertemiz olmak** (досл. *бути чистим, як молоко*); **süt gibi** (молочно-білий). Українські відповідники: **чистий, як молоко; чистий, як сльоза.** У французькому аналозі використовується лексема **сніг: être blanc comme neige** (досл. *бути білим, як сніг*). В турецькій мові знаходимо ще одне порівняння, але в переносному сенсі: **Sütten çıkmış ak kaşık gibi olmak.** (досл. *Бути*

білим як ложка, яку дістали з молока.). Використовується в іронічному контексті, як символ удаваної бездоганності, показної «чистоти»: бути «чистим як сльоза», робити вигляд безгрішного, удавати святість.

Окрім живильної сили, молоко є втіленням материнської любові, турботи й безумовного прийняття. **Helal süt emmek.** (досл. *Всмоктати чисте (дозволене) молоко.*) означає бути чесною, доброю, справедливою людиною. Український змістовий відповідник: **чесна людина, з чистою совістю.** Український фразеологізм **ввібрати з материнським молоком** та французький **sucer avec le lait** (досл. *всмоктати з молоком*) відображають не лише природний процес годування, а й передавання духовних цінностей від матері до дитини. У цьому виразі поєднуються фізичне й духовне: «ввібрати» означає не просто засвоїти поживні речовини, а проїнятися внутрішньою суттю, світоглядом і моральними орієнтирами.

Anasının ak sütü gibi helal olmak. (досл. *Бути таким же дозволеним, як материнське біле молоко.*), тобто отримати щось заслужене, чесно здобуте.

Süt hakkı (досл. *право молока*) – право матері, яка годувала дитину грудьми. Український відповідник: **материнське право, святе материнське право.**

Sütüne havale etmek. (досл. *Передати на суд / відкуп свого молока.*) вживається у випадку коли мати доручає Богові покарання дитини або іншої людини за свою материнську образу. Уособлює материнській біль, віру у справедливість та божий закон. Варіанти перекладу: **Нехай моє материнське молоко вирішить твою долю! / Нехай Бог сам вирішить, як тебе покарати! / Хай Бог розсудить! / Нехай материнське молоко тебе не простить!** Українські і французькі відповідники: **Віддати на Божий суд. / Бог розсудить. / Que Dieu te juge!** (досл. *Хай тебе судить Бог!*).

Sütünü bozmak буквально означає «зіпсувати молоко», а в переносному сенсі – втратити чистоту, зіпсуватися морально. Український ідентичний за лексичною реалізацією аналог **аж молоко кисне** використовується для опису чогось неприємного, огидного або так кажуть про люту і сердиту людину. **Sütü bozuk olmak.** (досл. *Стати зіпсованим молоком.*) означає бути поганою вдачі, підлої натури, мати погане коріння. **Sütü bozuk.** (досл. *Його молоко зіпсувалося.*) вказує на людину з поганими намірами, морально зіпсовану. В усіх цих виразах **молоко** виступає як моральна субстанція: якщо воно кисне і «зіпсоване», то душа нечиста, а наміри людини підступні.

Süt liman olmak. (досл. *Стати молочним портом.*). Ставати спокійним, мирним, урівноваженим. Спостерігаємо метафору: «молочна гавань» – спокій після бурі. В українській мові у переносному сенсі є вираз **тиха гавань.**

Як і у турецькій, в українській мові теж існують паремії, до яких немає відповідників. **У корови молоко на язичі** вживається в переносному сенсі про людину, яка багато обіцяє, але на ділі нічого не робить. **Шукати кістки в молоці** означає вередувати, вимагати чогось неможливого, прискіпуватися до чогось. **Вмочити в молоко** – стати сивим (про голову, вуса, бороду). **Скажене молоко** – горілка (*жартівливе*).

У французькій фразеології при використанні гастрономічних компонентів теж можна спостерігати іронічне забарвлення. Наприклад, вислів **Le vin est le lait des vieillards** (досл. *Вино – це молоко для старих людей.*) вживається в значенні задоволення, насолоди. Молоко у значенні вина виступає супозитивною

метафорою. Ту саму семантику передають і такі фразеологічні одиниці: **boire du (petit) lait** (досл. *пити потрошки молока*) – отримувати задоволення, насолоджуватися; **bouillir du lait à quelqu'un** (досл. *закип'ятити комусь молоко*) – догодити комусь, зробити приємність.

Крім того, компонент *молоко* у французькій фразеології може мати й негативні відтінки значення, позначаючи неприємність або обов'язкову, невідворотну дію. До цього семантичного поля належать такі вирази: **Avaler quelque chose doux comme lait**. (досл. *Проковтнути щось ніжне (приємне на смак, солодке), як молоко.*) – сприймати щось покійно, без заперечень; **Avoir du lait sur le feu**. (досл. *Мати молоко на вогні.*) – мати термінові невідкладні справи або у значенні контролювати, пильно спостерігати за чимось; **Casser le pot au lait**. (досл. *Розбити глечик із молока.*) – руйнувати мрії, знищувати сподівання.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. У статті проаналізовано більше 30 турецьких приказок, прислів'їв та фразеологізмів з компонентом-гастрономом «молоко». До тринадцяти з них вдалося підібрати повні та неповні лексичні аналоги. Змістових відповідників набагато більше – і в українській, і у французькій мовах. До частини турецьких паремій не вдалося знайти навіть віддалених еквівалентів. Це пояснюється особливостями та розбіжностями менталітету і культур, які проявляються у трьох генетично неспоріднених мовах.

Проаналізовані приклади народної творчості продемонстрували різну граматичну і лексичну реалізацію близьких або ідентичних за змістом висловів. Як правило, у турецькій мові прислів'я та приказки – це повні і неповні розповідні стверджувальні речення (за характером висловлювання та структурою).

Щодо стилістичних та синтаксичних прийомів найбільш цікавим є приклад зооморфної метафори. Вона виступає яскравим виразником емоційно-образного мислення етносу і додає алегоричності та дотепності висловлюванню. Іносказання на мовленнєвому рівні реалізує сатиричний код: людину з негативними рисами представляють у вигляді тварини. Через образи тварин, птахів та комах (бик, цап, козел, кіт, заць, собака, вовк, курка, ворона, муха) розкриваються вчинки, поведінка та характері людей.

Рима в основному спостерігається лише в деяких українських пареміях (*реве – дає, у дворі – на столі, любить – губить, ласкаві – лукаві, добра – зла*). Іноді зустрічаємо антитезу в антонімічних парах (*білий – чорний, добро – зло, чисте – каламутне, добро – зло*).

З усього вище зазначеного ми можемо констатувати, що образ *молока* у фразеології має багатогранну символіку. Він поєднує в собі як позитивні конотації (чистоту, ніжність, задоволення), так і іронічні чи негативні (обов'язок, обережність, втрату ілюзій). Ця подвійність відображає характер мовної культури, у якій навіть звичайні побутові явища набувають глибокого метафоричного змісту, перетворюючись на своєрідне дзеркало людських почуттів і життєвого досвіду.

У всіх трьох мовах – турецькій, українській і французькій – образ *молока* пов'язаний із чистотою, невинністю, материнством, життєвою силою та моральністю. Турецька культура глибше демонструє сакральне і філософське розуміння молока як божественного дару, етичності, моралі, міри совісності, невід'ємного зв'язку з матір'ю та своїм корінням, родом, тоді

як українська та французька частіше акцентують увагу на людських рисах характеру та емоціях – доброті, лагідності, наївності чи провині.

В котрий раз переконаємося, що багато приказок та прислів'їв через звичайні побутові образи транслюють глибину східної філософії, гостроту думок, життєву науку і передають досвід від попереднього покоління наступному. Більшість турецьких паремій дають поради та повчальні настанови нащадкам, відображають багатство і своєрідність національного культурного колориту та мають цікавий підтекст і тлумачення.

Вважаємо дослідження і порівняння паремій з гастрономічними компонентами у трьох генетично неспоріднених мовах (турецькій, романській і слов'янській) цікавим та продуктивним і маємо на меті продовжити дослідження у цьому напрямку у наших наступних роботах.

Література:

1. Кобринець О. С. Гастрономічна тематика у французьких, турецьких та українських пареміях. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 62. Т. 1. С. 204–210.
2. Кобринець О. С. Гастрономічний код «східні ласощі» у турецьких прислів'ях та приказках. *Progressive research in the modern world. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference*. BoScience Publisher. Boston, USA. 22–24.06.2023. Рр. 382–388.
3. Кобринець О. С. Гастрономічний компонент «айран» у турецьких пареміях. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 69. Т.1. С. 215–220.
4. Кобринець О. С. Гастрономічний компонент «йогурт» у турецьких пареміях. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2024. Вип. 81. Т.1. С. 194–200.
5. Авксентьев Л. Сучасна українська мова. Фразеологія. Харків: Вища школа, 1988. 134с.
6. Авксентьев Л. Фразеологічна одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки. *Мовознавство*. Харків. 1979. № 5. С. 13–16.
7. Їжакевич Г. Стилістична класифікація фразеологізмів. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 10. С. 13–21.
8. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Вид. 3-тє, доп. і переробл. / В. М. Северинюк. Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2014. 176 с.
9. Фразеологічний словник української мови: у 2 т. / Уклад.: В. Білоноженко та ін. К.: Наукова думка, 1999. Вид. II. 980 с.
10. Aksoy Ömer Asım. Atasözleri ve deyimler sözlüğü. 1–2 Cilt. İnkilap Yayınları, 2015. 220 s.
11. Monreynaud F., Pierron A., Suzzoni F. Dictionnaire de proverbes et dictions. La sagesse du monde entier. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1989. 730 p.

Kobrynets O. Turkish paroemias with the gastronomic component “milk”

Summary. Milk is one of the most essential basic products for humanity and for life in general. The article analyzes more than 30 Turkish sayings, proverbs and idiomatic expressions containing the gastronomic component “milk”. For thirteen of these units, full or partial lexical equivalents were found in Ukrainian and French. There are far more semantic correspondences. For some Turkish paroemias, not even

distant equivalents could be identified. This can be explained by the cultural and mental differences reflected in the three genetically unrelated languages.

The analyzed examples of folklore demonstrate various grammatical and lexical forms used to express similar or identical meanings. Typically, in Turkish, proverbs and sayings are full or elliptical declarative affirmative sentences. From a stylistic and syntactic perspective, they employ zoomorphic metaphors, allegory, irony, antithesis and rhyme.

The image of milk in phraseology carries rich and multifaceted symbolism. It encompasses both positive connotations and, at times, ironic or negative ones. The study identified both shared and divergent features in the perception of this image across the three languages. Generally, the metaphor of milk is associated with purity, innocence, motherhood, vitality, and morality. Turkish culture more profoundly reflects the sacred and philosophical understanding of milk – as a divine gift, a moral measure, and a symbol of ethical conduct – whereas Ukrainian and French traditions more frequently emphasize

emotional and character traits such as kindness, gentleness, naivety, or guilt. The comparative analysis revealed that paremias containing the component “milk” reflect the cultural worldview and value system of each nation.

It can be concluded that many sayings and proverbs, through simple everyday imagery, convey deep folk wisdom, philosophical insight, sharpness of thought, and practical life lessons, passing them from one generation to the next.

Key words: folklore, paroemias, Turkish language, Ukrainian language, French language, intercultural communication, gastronomic symbolism, “milk” as a gastronomic component.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 05.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 02.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025